

ארכיון יד ושם
YAD VASHEM ARCHIVES

RECORD GROUP: 0.33 חטיבה:

זיכרונות, עדויות ויומנים

Testimonies, Diaries and
Memoirs Collection

FILE NUMBER: 9060 מספר תיק:

NUMBER OF PAGES: 3 מספר עמודים:

ORIGINAL ARCHIVE: ארכיון מוצא:

ORIGINAL FILE NUMBER: סימול מקורי:

INVENTORY NUMBER: מספר נכנסות:

PREVIOUS FILE NUMBER: סימול תיק קודם:

סיפורה של אימי גב' שרה שוורץ על תולדות משפחתה לפני מלחמה"ע השניה ובתקופת השואה

משפחתה של אימי שכללה הורים 31 אחיות נמנתה על הזרם האורתודוקסי. הנשים הנשואות לבשו פאה נוכרית והלכו למקווה. הגברים לבשו לבוש רגיל כמנהג המקום. האב לא עבד בשבת ואהב מאוד לקרוא בגמרא.

האם הלך שעליה נפל עיקר עול הפונסה רצתה לנהל קיוסק לממכר עתונים. אולם מאחר ושמרה שבת לא קיבלה את המשרה. היא מכרה בביתה ז'ורנלים של אופנה אותם קיבלה מהחנות שניהלה אחותה.

ז'ורנלים אלו נקנו ע"י הנשים היהודיות הדתיות באזור מגוריה שהרבו לתפור שמלות לפני החגים. בנוסף עבדה במיחזור של בדים ועורות בעסק שנוהל ע"י הצד המשפחתי של בעלה ובחנות למחוכים וחזיות שהייתה שייכת למשפחת מנדל גם היא מצד בעלה. גם האב עבד במיחזור אולם העדיף תמיד את דף הגמרא.

האם הייתה מאוד מתקדמת לתקופתה היא דרשה שהבנות ילמדו בתיכון והתעמתה בנושא זה עם האב ומשפחתו הדתיים. הדבר היה קשה גם מההיבט הכלכלי שכן לא היה חוק חינוך חינם. האם בקשה מקרובי המשפחה שיביאו כסף במקום מתנות על מנת שתוכל לממן את למודי הבנות.

הבנות למדו בתיכון ולא כתבו בשבת. המשפחה התגוררה בבית צמוד קרקע ליד בית הסב. בחצר האחורית היו בעלי חיים עיזים יונים אווזים. בעזרת משק החי שבחצר ובאמצעות תבונת האם היה תמיד מזון בשפע.

אימי זוכרת שאימה למרות היותה זתית עם פאה נוכרית השתתפה בתנועה שלחמה למתן זכות הצבעה לנשים. זכות זו ניתנה ב-1935 ואימי ואחיותיה ליוו את האם לקלפי. גם הנשים במשפחה המורחבת היו מתקדמות עצמאיות ולא היססו לתמוך בתנועות מתקדמות לזכויות נשים.

אימי סיימה בית ספר עממי יהודי החינוך בו היה נוקשה ושמרני. כדי שתוכל להרשות לעצמה לקנות בגדים ולהשתתף בטיולים עבדה אימי במתן שעורים פרטיים לילד יהודי.

שפת האם ההונגרית הייתה ידועה על בוריה. היהודים היו מעורבים ביותר בחיי התרבות בספרות בקולנוע בתיאטרון ובעיתונות. הם תפשו משרות בכירות גם בבנקאות. מעורבותם והצלחתם גרמה לתופעות של אנטישמיות.

כשהגיעו הגרמנים לכודפשט ב-1/9/1939 שלושת הבנות למדו. אימי היתה בת 14 ולמדה בתיכון האמצעית בת 12 והקטנה בת 10.

האחות האמצעית אווה הדס הצטיינה במתמטיקה ולמדה בביס' למסחר למדו שם גם כתיבה במכונה. האחות הקטנה זוזי, שושנה למדה תפירה עילית וכן נושאים הקשורים בחומרים ובבדים לתפירה. אימי זוכרת כי הייתה מאוד מוכשרת וזכתה בפרס ראשון בבחינה כאשר עיצבה תלבושת שכללה שמלה כחולה אלגנטית עם נעליים לבנות כחולות ותיק לבן.

בתקופה זו החלו גזירות על היהודים בתחילה הגבילו את מס' היהודים שרשאים ללמוד באוניברסיטה (נומרוס קלאוזוס) ולאחר מכן היהודים לא הורשו בכלל ללמוד (נומרוס נולוס). בשל הצטיינותה של האחות האמצעית היא הורשתה להמשיך ללמוד בבי"ס למסחר. אימי ואחותה הקטנה לא למדו ועבדו כדי לעזור בפרנסת המשפחה. ב-1940 לקחו הגרמנים את הגברים למחנות עבודה. האב שהה במחנה בין השנים 1940-1942. שליט הונגריה הורטי נבהל מן התוצאות ושיחרר את הגברים בני למעלה מ-40 ממחנות העבודה לביתם. האב חזר כשהוא ירוד מאוד ושבור מבחינה נפשית. הוא איבד את מקור פרנסתו.

ב-1944 החלו הפצצות של בנות הברית על בודפשט המשפחה של אימי עזבה את שולחן הסדר השני של פסח והסתתרה במרתף ביתו של השכן. ההפצצות היו קשות ביותר וכוננו הפצצות "מרבד". כאשר נסתיימו ההפצצות המשפחה יצאה מהמחבוא ומצאה שביתה נהרס. רק שולחן הפסח השני נשאר עומד על כנו.

המשפחה שנותרה ללא בית החלה נודדת בתחום האזור המותר לתנועת יהודים שקבעו הגרמנים והשתרע מגדת הדנובה ועד לבתי החרושת לפלדה בשם "צפל" (שהיה בבעלות יהודי עשיר שהציל עצמו באמצעות כספו ונמלט לאמריקה).

לאחר תקופה מסוימת של נדודים חזרה המשפחה לרחוב שבו התגוררה לפני ההפצצות וקבלה חדר אצל שכן יהודי תמורת הטיפול של אימי בילדו הקטן.

ביוני שנת 1944 נלקחה המשפחה למונור מקום שהיה בו ביח"ר ללבנים שם שהו כחודש יחד עם היהודים האחרים מהאזור. הם שהו שם על האדמה בשטח פתוח ללא מחסה.

3/9/1944 הכניסו את כל המשפחה לקרונות ולקחו אותם לאושוויץ. באושוויץ הפרידו את האב מהמשפחה ואימי לא ראתה אותו יותר.

האם הלן+שלושת הבנות שהיו יחד עוד כחודש בצלאגר לאגר של הצוענים. בלאגר זה טבעו על זרועם את המספרים המספר שהוטבע על זרועה של אימי היה A-11584 לאחר מכן הופרדו 2 צריפים. בין הצריפים הייתה גדר. 2 האחיות הצעירות זווי ואווי הובאו לצריף של הילדים הם הועסקו בסחיבת המרק הדליל והמעופש בכדים הדומים לכדי חלב. תמורת סחיבת הכדים קבלו עוד פרוסת לחם שחלקו עם האם ואחותם הגדולה (אימי) ע"י זריקת חלק הפרוסה מעל לגדר שהפרידה ביניהם.

התנאים במחנה הריכוז היו איומים היה מחסור כבד במזון. אימי זוכרת מיטות קרשים צפופות עליהם שכבו רוב הזמן לא ניתן היה לשבת ישר רק לשכב כי מעליהם היו עוד מיטות. אימי זוכרת שהיה לה פצע מוגלתי "פרונקול" על גבה הגרמנים לקחו אותה לצריף ששימש מרפאה וחתכו את הפצע עם סכין גלוח ללא הרדמה וגרשו אותה לצריף. הצלקת המכוערת נשארה לה עד היום. הנשים קיבלו ברום בשתייה להפסקת המחזור. רוב הזמן הייתה תחושת עירפול ורעב כבד. חוסר אוניס מוחלט.

"מנגלה" נהג לעבור כל כמה זמן ולסרוק את האנשים. מי שהיה ירוד נלקח לתאי הגזים. לאימי נודע שאלו תאי גזים כי היהודים ה"קאפואים" סיפרו שהם נלקחים להיות עשן בארובה. כמו כן היה ריח של בשר חרוך. "הקאפואים" נהגו לבקש את דברי הערך מהיהודים שנלקחו לגזים.

מנגלה בחר באימי לנסוע לברגן בלון לעבודה ובהמשך לכל מיני מקומות אחרים. כמו רוכליץ גרשליץ המצויים בסודטים בצכוסלובקיה. אימי עבדה בבחי"ר לאווירונים "ברבנסבריק" עבודות לילה עבודת כפייה. הייתה לה שמלת פסים כחולה אחת ללא לבנים מתחת וכן נעלי עץ ללא גרביים. היא חושבת שנשארה בחיים רק בגלל שהקציבו להם חדר לשינה. וגם נתנו להם מרק עם תפוחי אדמה סמיך יותר מאשר באושוויץ. היא הייתה במצב גופני ירוד עור ועצמות.

לגבי גורל משפחתה היא איננה יודעת דבר ב-10/44 כאשר נלקחה מאושוויץ ראתה אותם פעם אחרונה. היא חיכתה להם בכודפשט כשחזרה מהמחנות קיבלה עבורם בית מהשלטונות והרבתה לחפש אותם דרך הסוכנות והגויניט. אך לא מצאה שום סימן חיים. היא הניחה שהם נספו בתאי הגזים כמו רוב האנשים שנשארו באושוויץ.

החזרה מהמחנה הייתה כאשר הגרמנים גרשו אותה ממחנה העבודה כשבנות הברית התחילו לנצח והפציצו הפצצות מסיביות את האיזור בו שהתה. היא הועברה ע"י הבריגדה לבית חולים שדה ב"מריין בד" במאי 1945. שם קיבלה טיפול ברגליה הקפואות.

כשהגיע לכודפשט התגוררה אצל קרובת משפחתה אסתר קליין אחות אביה שקיבלה אותה בסבר פנים יפות והסכימה להלין אותה. אימי היתה במצב ירוד נפשי ופיסי היא שקלה 30 קילו. אסתר קליין הכינה לה מרק עוף עם אטריות וסולת כדי שתתחזק. המצב הכלכלי בהונגריה היה ירוד והייתה אינפלציה גבוהה.

כיוון שאימי ראתה כי אף אחד ממשפחתה לא חוזר. החליטה להגר תחילה חשבה לעבור לדרום אמריקה שם התגוררו חלק מקרוביה אבל שכן שהיה חבר בשומר הצעיר. שכנע אותה להצטרף לתנועת השומר הצעיר ולעלות לישראל. ב-27/9/47 עזבה במשאית מכוסה בברונז את הונגריה. היא נאלצה לעבור את האלפים המושלגים בגלל חולשתה היא כמעט נשברה אבל מישהו שלא הכירה תמך בה שלא תמעד. הם עברו לאוסטריה לשוויץ ולאחר מכן לאיטליה. הם נשארו באיטליה בחסות הגוינט כ-6 חודשים. הם עלו על האוניה עצמאות ונדחסו שם כמו סרדינים. חודש הפליגו בים הייתה סערה גדולה כולם הקיאו ממחלת ים. אוניות מלחמה בריטיות שגילו אותם על יד חיפה הגלו אותם לקפריסין. שם שהו במחנות. לאחר שהורשו לעלות הגיע אימי למחנה שער העלייה. היא הצטרפה לגרעין של קיבוץ שריד.

ההרגשה שלי בזמן התעוד

נושא השואה היה חלק מהחיים בבית בכל שנות ילדותי מדי פעם היו הורי מדברים על השואה אבל כוונתם הייתה שאני ואחי נגדל בבית נורמאלי. למרות כוונתם, קשה לומר שהשואה לא הורגשה, ההורים ובעיקר אימי היו דאגנים מאוד. לעיתים לא הרשו לנו לצאת לטיולים. הם הקרינו את ההרגשה שהעובדה שהקימו משפחה היא נס. כיוון שגם אבי דב ז"ל איבד בשואה את הוריו ואחותו היתה הרגשה שהורי נושאים איתם רגשי אשמה שהם שרדו ומשפחתם לא. הם הענישו את עצמם בחוסר יכולת לבלות ולהנות אומנם החיים היו די קשים ואבי ואימי עבדו קשה אולם גם במקרים שאפשר היה לצאת לחופש הם מיעטו לעשות זאת. הילדים היו הכי חשובים בעיניהם הם לחצו עלינו ללמוד בכלל היו להם צפיות מאיתנו שדי הכבידו.

3

כאשר בני ברק שהיום הוא בכיתה י"ב הכין עבודת שורשים מלאתי את דפי העד לזכר בני משפחתי שנספו (שנת 99) שלחתי את הדפים ודי שכחתי מהם. היום לאחר כ-6 שנים כשראיתי שהטפסים שמלאתי הם חלק מהנצחה גדולה הרגשתי שזכיתי לתרום משהו לזכרם. גם השיחה עם אימי שכבר אינה בקו הבריאות עזרה לי להבין ולחשוב על החוויות הקשות והאירועים הנוראיים שעברה עד שהקימה משפחה בישראל למדתי ממנה דברים שאולי שמעתי אבל לא עצרתי כדי לחשוב או לראות את התמונה הקשה כולה. השיחות איתה היו בשבילי חוויה מרגשת ומלמדת. אני מקווה שעדותה תעזור לאלו שיבקרו באתר באינטרנט ו"ביד-ושם" להבין ולחוות את אשר ארע ובמידת מה תנציח אותם.

תועד ע"י בתה רינה אביגדורי בפברואר 2005